

1989 BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN ZORUNLU GÖÇÜ

Begüm PAZVANT

ÖZET

Bulgaristan hem Avrupa'ya açılan kapı olması ile hem de verimli topraklara sahip olması ile Osmanlı Devleti'nin dikkatini çekmiştir. Bulgaristan'ın yanı başında hızla büyüyen ve fetih politikalarına hız kesmeden devam eden bir komşusunun olması Bulgaristan'ın Osmanlı Devleti'nin sınırlarına dâhil olmasında kaçınılmaz bir gerçek olmuştur. Orhan Gazi ile başlayan Balkanlara geçiş hareketi I. Murad zamanında da devam etmiştir. Yıldırım Beyazıd'ın oğlunu Tırnova Bulgar Krallığı üzerine sefere göndermesi ve krallığın yenilmesi ile Bulgaristan Osmanlı Devleti sınırlarına katılmıştır.

1300'lü yılların sonundan Osmanlı Devleti'nin gerileme dönemine kadar geçen sürede Bulgarlar Osmanlı Devleti için bir sorun teşkil etmemişlerdir. Şüphesiz bunda Osmanlı Devleti'nin fethettiği yerlerde gerçekleştirmiş olduğu iskân politikası ve adalet ile hükmetmesi gerçeği yatmaktadır. Osmanlı Devleti iskân politikası kapsamında Türk aşiretleri Bulgaristan'a yerleştirerek hem bölgede kalıcılık sağlamak hem de her iki milleti kaynaştırmayı hedeflemiştir. (Ancak bu durum Bulgarların zamanla İslamiyet'i kabul etmesine rağmen kendi öz benliklerinden, kültürlerinden kopmasını sağlayamayacaktır. Bunun en büyük kanıtı ise yıllar sonra Bulgaristan'da milliyetçilik tabanlı isyan hareketleri ve Bulgaristan Türklerine yapmış oldukları asimilasyon hareketleri ile kendini gösterecektir)

İskân politikasının yanı sıra Osmanlı Devleti'nin bölge halkına tebaa gözü ile bakması ve din, dil, ırk, kültürel etkinliklerine hoş görü ile yaklaşmaması ve ağır vergiler almaması da bölgede çok uzun yıllar kalabilmesini sağlamıştır.

Nihayetinde ise "milliyetçilik" hareketlerinden ve Rusya'nın "Panslavizm" akımından etkilenen Bulgarlar isyan hareketlerinde bulunmuşlar ve "Bulgar

Prensliği” adı altında özerk bir yapı kurarak daha sonrada tam bağımsızlık alarak Osmanlı’dan ayrılmışlardır.

Bulgaristan sırasıyla Bulgar Prensliği, Bulgar Krallığı, Komünist Dönem Bulgaristan olarak rejim evreleri yaşamıştır. Bulgaristan Devleti’nin bağımsızlığını kazanması ile çok büyük oranda Türk azınlık Bulgaristan’da kalmış ve soydaşlarımız bu ayrılık ile çok çileli süreçlerden geçmişlerdir. Bulgaristan’ın değişen her rejim ve dış politika hamleleri azınlık durumunda kalan soydaşlarımızın durumunu etkilemiştir. “Yeniden Doğuş Süreci” ile asimilasyona maruz kalmışlardır. Bu proje ile gerek kimlikleri unutturulmaya çalışılmış gerek isimleri değiştirilmiş gerek dillerinin konuşulması yasaklanmış ya da din değiştirilme konusunda baskı görmüşlerdir. En büyük azınlık durumunda olan Bulgaristan Türkleri bu durum karşısında ayaklanma gösterdiklerinde ise işkence görmüşler, öldürülmüşler, sürgüne gönderilmişler, kamplara kapatılmışlar ve kitleler halinde büyük göç etmek zorunda kalmışlardır.

Bu makalede de Bulgaristan Türklerinin yaşamış olduğu acılar, sırası ile gerçekleştirmiş olduğu göçler (1950-1951, 1968, 1989) ve Türkiye’nin bu durum karşısında tutumu, kamuoyunda Bulgaristan Türklerinin yaşamış olduğu katliama yaklaşımlar anlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan, Türk Azınlıklar, göç, 1989 Göçü, asimilasyon, yeniden doğuş

ABSTRACT

Bulgaria has attracted the attention of the Ottoman Empire with its being a gateway to Europe and having a fertile land. The fact of that ;Bulgaria has a neighboring country that has been growing rapidly and whose policies of conquest continue unabated has become an inevitable fact for Bulgaria to be included in the borders of the Ottoman State. The transition movement to the Balkans that began with Orhan Gazi continued during the reign of Murad I. When Yıldırım Beyazıt sent his son on a campaign against the Bulgarian Kingdom of Tarnovo and the defeat of the Kingdom, Bulgaria joined the borders of the Ottoman State.

From the end of the 1300s until the fall of the Ottoman Empire, the Bulgarians did not pose a problem for the Ottoman Empire. Undoubtedly, this is the fact that the Ottoman Empire conquered the ruling policy and justice in the places it conquered. Within the scope of the settlement policy of the Ottoman Empire, the Turkish tribes were placed in Bulgaria, aiming to provide permanence in the region and to integrate both nations. (However, this situation will allow the Bulgarians to adopt Islam in time, but not from their own self, their culture will not be able to break. The biggest proof of this will be the years after the nationalist - based rebellious movements in Bulgaria and the assimilation movement of the Turks of Bulgaria.) In addition to the settlement policy, the Ottoman Empire's view of the people of the region through the eyes of the locals and the fact that they do not tolerate religious, linguistic, cultural and cultural activities, and they don't receive heavy taxes have allowed them to stay in the region for many years. In the end, the Bulgarians who were influenced by the nationalism and movements and the " Pan-Slavism " movement of Russia, found themselves in revolt and established an autonomous structure under the name of " Bulgaria Principality " and then separated from the Ottomans by taking full independence.

Bulgaria has experienced regime phases as the Bulgarian Principality, the Bulgarian Kingdom and the Communist period of Bulgaria respectively with the independence of Bulgarian State, the Turkish minority remained largely in Bulgaria, and our compatriots had gone through very divisive processes with this separation. Bulgaria's changing regime and foreign policy moves have influenced the situation of our remaining minority children. They have been assimilated with the " Rebirth Process ". With this project, their identity is tried to be forgotten, their names have been changed and their languages have been banned or they have been pressured to change religion. With the Turks of Bulgaria, who were the biggest minority, appeared to rise in this situation, they were tortured, killed, exiled, closed to camps and forced to migrate in large masses.

The sufferings in this article also lived the Bulgarian Turks, immigration has realized respectively on (1950-1951, 1968, 1989) and Turkey's attitude in this situation will be discussed approaches to the massacres that have lived in Bulgaria in the Turkish public opinion.

The sufferings in this article also lived the Bulgarian Turks, immigration has realized respectively on (1950-1951, 1968, 1989) and Turkey's attitude in this situation will be discussed approaches to the massacres that have lived in Bulgaria in the Turkish public opinion.

Keywords: Bulgaria, Turkish Minorities, migration, 1989 Migration, assimilation, rebirth.

1) BULGARİSTAN'IN BAĞIMSIZLIK SÜRECİNDE BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN DURUMU

1.a) Osmanlı Dönemi

Osmanlı Devleti için Batıya fetih yapmak “cihad” düsturunu benimsenmesiyle ilgiliydi. Bunun için Batı'ya açılan ilk kapı olması sebebiyle Bulgaristan önemli bir konumdaydı. Hem Avrupa'ya geçişte Bulgaristan keza Balkanlar önemli bir geçiş koridoru olacak hem de İstanbul'u fethetmede Doğu Roma İmparatorluğu'na gelecek yardım engellenmiş olacaktı. Osmanlı Devleti'nin Bulgarlarla asıl teması Orhan Bey zamanında gerçekleşmiş ancak düzenli fetih hareketleri Yıldırım Beyazid zamanında hız kazanacaktır. “Yıldırım Beyazid, oğlu Süleyman Çelebi'yi Bulgarlar üzerine sefere göndermiştir. Süleyman Çelebi'nin başarısı ile sonuçlanan bu sefer sonucunda Tırnova Bulgar Krallığı ortadan kaldırılmıştır.”¹ “1400 yılında Dobruca'nın fethedilmesiyle ise Bulgar Krallığı tamamen ortadan kaldırılmıştır.”²

Bulgaristan'ın Osmanlı hâkimiyeti altına girmesiyle iskân politikası çerçevesinde bölgeye Karaman civarındaki Türk aşiretler yerleştirilmiştir. Böylece fethedilen yerlerde mevcut idari bir yapı kurulması sağlanırken bölgede yaşayan Bulgar ve Türk halklarının da kaynaşması sağlanacaktır. “Bölgeye Müslüman unsurların iskânı ve bölgenin İslamlaşması üç şekilde olmuştur. Öncelikle bazı göçebe boylar buralara nakledilmiştir. İkinci olarak fetihlere gönüllü katılan erlerin bir kısmı, fethedilen kalelerde muhafız olarak bırakılmıştır.

Üçüncü ise tekke ve tarikatların bölgedeki faaliyetleridir. İskân politikası sonucunda, XVI. Yüzyıla gelindiğinde Vidin ve Rusçuk dışındaki tüm şehirlerdir.

---

¹Ayşegül, Kemaloğlu İnginar, *Bulgaristan'da Türk Göçü(1985-1989)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2012, s.19.

²Ayşegül, Kemaloğlu İnginar, a.e., s.19.

Müslüman nüfus Hıristiyan nüfusu sayıca geçmiştir.”³ Osmanlı Devleti’nin bölgede bu kadar uzun süre kalması Bulgar halkı “reaya” olarak görmesi ve ağır vergiler almamasıdır.

Osmanlı Devleti’nin Bulgar halkın dinini değiştirmede zorlamalarda bulunmaması ibadetlerine karışmaması ve mabetlerini yıkmaması da bölge halkının Osmanlı’ya karşı isyan hareketlerinde bulunmamasında etkili olmuştur. Dört yüz yıl boyunca istikrarla yönetilen Bulgaristan’da isyan hareketlerinin altında yatan gerçek nedenlerden biri Osmanlı Devleti’nin giderek güç kaybetmesi ve Avrupa’daki değişen siyasal gelişmeleri iyi okuyamamasıdır. Diğer bir neden ise Rusya’nın bölgede hızla büyüyen bir güç olması ve Balkanlarda “Panslavizm” amacı güderek Balkan halklarını Osmanlı’ya karşı kışkırtmasıdır.

Rusya Balkan haklarını milliyetçilik duygusuyla kışkırtırken isyan hareketlerinde bulunmak isteyen çetelere de maddi destekte bulunmuştur. Bulgarların kendi öz benliklerini hiçbir zaman unutmamaları ve Panslavizm’e ilgi duymaları Rusya’yı Bulgaristan’a eğitilmiş ajanlar yollamaya itmiştir. Tüm bu gelişmeler neticesinde “isyanlardan ilki 1835 yılında, Rus subayı üniforması taşıyan Georgi Mamarçev tarafından gerçekleştirilmiş, bunu takiben 1841’de Nişte, 1850’de Vidin’de, 1856’da Tırnova’da isyan hareketleri görülmüştür. 1875’te Bosna-Hersek ayaklanması ile aynı zamana getirilerek bütün Bulgaristan’da bir isyan hareketi düzenlenmiştir.”⁴

Osmanlı Devleti bu isyanı bastırmada başarılı olmuştur. Ancak Rusya başta olmak üzere Avrupa kamuoyu isyanın bastırılmasında yapılan girişimleri Bulgar halkına eziyet olarak lanse etmiştir.

Yapılan uluslararası dayatmalar neticesinde Bulgaristan’ın iki muhtar bölgeye ayrılması istenmiştir. Bu istek Babı Ali Hükümetince reddedilince İsyanın arkasındaki devlet olan Rusya 24 Nisan 1877’de Osmanlı Devleti’ne savaş ilan etmiştir. Savaşta başta Rusya Osmanlı’yı cephelerde yenerken Plevne’ye gelince güçlü bir Osmanlı direnişi ile karşılaşmışlardır. Osman Paşa’nın ve kahraman

---

³Ayşegül, Kemaloğlu İnginar, a.g.e., s.19.

⁴Ömer E., Lütem, *Türk-Bulgar İlişkileri 1983-1989*, Avrasya-Bir Vakfı, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2000., s.18.

askerlerin direnişini Rusya'yı zorlamıştır. Ancak yaşanan ağır soğuk hava şartları, erzak durumundaki tükenmeler ve çok sayıda şehit verilmesi neticesinde Osman Paşa teslim olmak zorunda kalmıştır. Rus orduları direnişini kırmanın akabinde İstanbul sınırlarına kadar dayanmıştır. Dönemin güçlü devletlerinden biri olan İngiltere'nin bölgede Osmanlı'yı isteyip Rusya'yı tehdit olarak görmesi nedeniyle arabuluculuk faaliyetlerinde bulunmuştur.

Rusya Osmanlı Devleti ile 3 Mart 1878'de Ayastefanos(Yeşilköy) Andlaşması'nı imzalamıştır. Andlaşma neticesinde Bulgaristan Muhtar Presliği kurulmuştur. Andlaşma'ya göre Bulgaristan'ın bütün kuzey Yunanistan ile tüm Makedonya'yı kapsamına Almanya'dan ve İngiltere'den itiraz gelmesi üzerine Berlin'de bir kongre toplanmıştır. Toplanan kongrede Bulgaristan Muhtar Prensliği'nin statüsü belirlenmiş ve Osmanlı Devleti'ne sadece şeklen bağlı kalmıştır.

1.b) Prenslik Dönemi (1878-1908)

“1908 yılında Bulgar Krallığı kurulmasına kadar geçen otuz yıllık süreçte Prenslik kendi iç meseleleriyle ilgilendi. Toprak bütünlüğü, yasama, yürütme ve yargı organlarının kurulması, siyasi istikrarın sağlanması Prensliğin öncelikli meseleleri idi.”⁵

Bulgarlar Ayastafanos Andlaşması ile tamamen bağımsız olan Büyük Bulgaristan Krallığına kavuşamamışlar ve milli ülkelerini gerçekleştirememişlerdir. Aslında Osmanlı Devleti bünyesinde iken milliyetçilik ülkesine bu kadar bağlı olmayan Bulgarlar edinmiş oldukları özerk yapı ile atalarının sahip olduğu Büyük Bulgaristan Krallığını umar hale gelmiştir.

Bu ülkü ile Osmanlı Devleti'yle her fırsatta savaşmaktan geri kalmayacak ve geride kalan Türk azınlıklara özlerini unutturmaya çalışacaktır. “ Bulgar Prensliğinin kuruluşunun ardından geçen 10 yıllık süre zarfında 1500 kadar Türk'ün mektep ve

---

⁵ Gökçay, Dağlıoğlu, “Turgut Özal Döneminde Türkiye'nin Bulgaristan Türkleri Politikası: Konstrüktivist Bir İnceleme”, TURGUT ÖZAL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI, Yüksek Lisans Bitirme Tezi, Ankara, 2014. s.21.

medreseleri yıkılmış ve Berlin Antlaşması'nın 5. maddesinde belirtilen azınlığın haklarını ve milli kültür kurumlarını koruma hakkına ilişkin olan husus ihlal edilmiştir. Ayrıca Türk azınlığa ait diğer mimari unsurlar da bu yıkımdan nasibini almıştır. Geride kalan salam yapılar ise Prenslik yönetimince Türk azınlığın elinden alınmış ve karşılıksız olarak kamulaştırma işlemine maruz bırakılmışlardır. Öte yandan, Bulgaristan'da Türk azınlığın eğitimine ilişkin olarak 1886'da başlayan ve 1894'e kadar süren bir iyileşme döneminden bahsetmek mümkündür.”⁶

Osmanlı Devleti'nin bitmeyen iç sorunları devleti kendi içinde reform yapmaya yöneltmiş ve bu neticede 1908 yılında ikinci meşrutiyet ilan edilmiştir. Meşrutiyetin ilanı ile Osmanlı içinde iyileştirmelere gidilmiş ve azınlıklara geniş ayrıcalıklar verilmiştir. Ancak Osmanlı Devleti azınlıklara ne kadar haklar verilmiş olursa olsun dış devletler onları kışkırtmadan geri durmamışlardır. Dış devletler gerek azınlıkları isyana teşvik etmiş gerek özerk devletleri Osmanlı'da bağlarını tamamen koparmaları konusunda ısrarcı olmuşlardır. Aynı zamanda devletin içinde saltanat yanlıları ve İttihatçılar adı altında iki karşıt grup oluşmuştur. Devletin siyasi yapısı, askeri yapısı ikiye bölünmüştür. Bu karışıklıklardan yararlanan ve ayrılık amacı güden Bulgaristan Muhtar Prensiği 1908'de bağımsızlığını ilan ederek Bulgaristan Krallık sistemine geçmiştir. “Osmanlı Devleti de Rusya'ya olan 125 milyon Franklık borcunun silinmesi kaydıyla 19 Nisan 1909 tarihli antlaşma ile Bulgaristan'ın bağımsızlığını tanımak zorunda kalmıştır.”⁷

1.c) Bulgaristan Krallığı Dönemi (1908- 1944)

Bulgaristan'ın tam anlamıyla bağımsız olması ve krallık sistemine geçmesi ile geride kalan azınlıkların statüsü ve hakları için İstanbul Protokolü imzalanmıştır. “Bulgaristan Türklerinin durumu 1909 yılında imzalanan İstanbul Protokolü ile tekrar düzenlenmiştir. Protokole göre Türkler Bulgarlar ile aynı haklara sahip

---

⁶Kader, Özlem, “Bulgaristan Türklerinin Tarihsel Süreç İçinde Dönüşümü, AB Üyelik Süreci ve Türk Azınlığa Etkileri”, http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi2/sayi2pdf/ozlem_kader.pdf. s.347. (20.12.2018)

⁷ Gökçay, Dağlıoğlu, a.g.e., s.22.

olmuştur. Ancak Balkan Savaşları'nın çıkmasıyla beraber bu haklardan yararlanılması engellenmiştir.

Balkan Savaşları neticesinde çok sayıda Bulgaristan Türkü ya katledilmiş ya da göç etmek zorunda kalmışlardır. 2. Balkan Savaşları akabinde imzalanan İstanbul Antlaşması ile Bulgaristan Türklerinin hakları tekrar güvence altına alınmıştır.”⁸ Birinci Dünya Savaşı'na yaklaşırken tüm dünyada olduğu gibi Balkanlarda da büyük değişimler yaşanmıştır. Birçok milletin bir arada yaşadığı Balkanlarda şemsiye görevini gören Osmanlı Devleti'nin yavaş yavaş bağlarının kopması şemsiyenin altına sığınan Balkan Devletleri'nin şiddetli bir yağmurun altında kalması gibi şiddetli hatta kanlı çatışmaların altında kalmasına neden olmuştur. Makedonya'da, Arnavutluk'ta değişen sınırlar sebebiyle bağımsızlığını kazanan devletler pastadan büyük pay sahibi olmak adına Osmanlı Devleti'ne savaş açmışlardır. Tarihe Birinci ve İkinci Balkan Savaşları olarak geçen savaşlarda Osmanlı Devleti derin yaralar almıştır.

Birinci Balkan Savaşı, Bulgaristan Krallığı, Sırbistan Krallığı ve Karadağ Krallığı'ndan oluşan Balkan Birlikleri'nin Osmanlı Devleti'ne karşı gerçekleştirmiş olduğu savaştır. Osmanlı Devleti ile Bulgaristan Trakya üzerinden savaşmış ve Bulgaristan Kırklareli ve Lüleburgaz muharebelerini kazanmıştır. Osmanlı Devleti uzun süren çatışmalar sonucunda Edirne'yi de kaybetti. Böylece Balkanlardaki tüm topraklarını kaybetmiş oldu.

Balkan ülkeleri, “Osmanlı İmparatorluğu'na karşı müştereken savaşmak için mutabık kalırken ele geçirecekleri toprakları nasıl paylaşacakları hususunda anlaşmaya varamamışlardır. Savaş sırasında Makedonya'yı işgal eden Sırp ve Yunanlıların bu bölgeden Bulgarlara fazla toprak vermeyecekleri anlaşılıyordu.

Bu durumun yarattığı gerginlik içinde diğer Balkan Devletleri'nin kendisine karşı ittifak kurmakta olduğu hissine kapılan Bulgaristan 29 Haziran 1913'de Sırp ve Yunan kuvvetlerine saldırarak İkinci Balkan Savaşı'nı başlattı. Ancak bir yandan

---

⁸ Gökçay, Dağlıoğlu, a.g.e., s.22.

Romanya'nın Doburca'ya girmesi, diğer yandan Osmanlıların taaruza başlayıp Edirne'yi ele geçirmesinin de etkisiyle yenildi.”⁹

Osmanlı Devleti, İkinci Balkan Savaşı'nda Edirne'yi geri almış ve sınırlarını Meriç Nehrine kadar genişletmiş ve moral kazanmış olsa da Balkanları kaybetmiş ve dört yüz- beş yüz senedir adalet ve istikrarla yönettiği Balkanlara “Elveda Rumeli” demek zorunda kalmıştır. Osmanlı Devleti geride sadece toprak bırakmamış Osmanlı Devleti'ne inanan Müslüman soydaşlarımızı da bırakmıştır. Karşılıklı cephelerde savaşan Osmanlı ve Bulgaristan arasındaki savaştan şüphesiz ki en çok etkilenen Bulgaristan'da kalan azınlıklar olmuştur. Bulgaristan'daki zulme dayanamayan soydaşlarımız

Balkan Savaşları'nın ardından en büyük kitlesel göçlerden birini gerçekleştirmişlerdir. Üstelik bu göçler onlar için son olmayacak aksine uzun yıllar boyunca gördükleri zulümle birlikte sürekli göç edeceklerdir.

Bulgaristan, Balkan Savaşları'nda uğradığı kayıpları giderebilmek için tüm dünyayı saran Birinci Dünya Savaşı'na katılmıştır. Balkanlarda savaştığı Osmanlı ile Dünya Savaşı'nda aynı safta yer almıştır. Müteffiklerinin Makedonya'ya asker yollaması sonucunda Yunanistan ve Sırbistan ile savaşmış ve yenilmiştir. Bulgaristan 27 Kasım 1919'da Neuilly Andlaşması'nı imzalamak zorunda kalmış ve neticesinde Dobruca'yı Romanya'ya, Batı Trakya'yı da Yunanistan'a vermiştir. Bunun yanı sıra Bulgaristan yüklü bir tazminat ödemek zorunda kalmıştır.

“Bulgaristan'da Balkan Savaşları'yla başlayan ve yaklaşık yedi yıl süren uzun ve yorucu savaş döneminde -özellikle dar gelirli işçi ve köylü sınıfı- ülke ekonomik olarak çöküş yaşadı. Bu bağlamda, Bulgaristan siyasetinde Komünist Parti ve Çiftçi Partisi güçlenmeye başladı.”¹⁰

“Çiftçi Partisi, Bulgar halkının çoğunluğunu oluşturan köylülerin desteğiyle, 1920 yılında tam çoğunlukla iktidara geldi. Parti Başkanı Aleksandr Stamboliiski o zamana kadar Bulgaristan'ı idare etmiş olan kral ve ona destek veren burjuvazi ve

---

⁹ Ömer E., Lütem, a.g.e., s.24.

¹⁰ Gökçe, Dağlıoğlu, a.g.e., s.22.

orduya karşı cephe aldı. Kabul ettirdiği tarım kanunu ile krala ve kiliseye ait bazı araziye devletleştirerek topraksız köylülere dağıttırdı. Dış politikada ise “Büyük Bulgaristan” fikrinden tamamen uzak durdu.”¹¹

Bulgaristan Türklerinin en rahat yaşadığı dönem Stamboliiski dönemi olmuştur. Bu dönemde Türkler verimli arazilerde çalışmışlar, ana dillerinde eğitim almışlar, özgürce ibadetlerini yerine getirmişler ve Türk okul sayılarında oldukça yükselme görülmüştür. Ancak Stamboliiski'nin öldürülmesi ve yerine Kral Boris'in geçmesi ile Bulgaristan milliyetçi politikalarına geri dönmüştür.

Milliyetçilerin iktidara gelmesi ile tekrardan “Büyük Bulgaristan” ülküsü güdülmeye başlandı. Bunun için en uygun ortam İkinci Dünya Savaşıydı. Bulgaristan Mihver kuvvetlerinin yanında savaşa katıldı ve Almanya'nın topraklarına girerek bir üs olarak kullanmasına müsaade etti. 12 Aralık 1941'de İngiltere ve ABD'ye savaş ilan etti, Makedonya ve Batı Trakya'yı da işgal etti. 1943 tarihinde Kral Boris'in ölmesi ve 1944 yılında İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle Bulgaristan'da hükümet darbesi oldu.

Hükümet darbesi neticesinde tekrar rejim değişikliğine gidilmiş ve komünizme geçilmiştir. Komünizme kadar gelen krallık döneminde Bulgaristan Türklerinin her türlü hakları ellerinden alınmış ve okulları kapatılmıştır. Kısacası komünist dönemde yaşayacaklarının ön provasını görmüştür.

1.ç) Komünist Dönem Bulgaristan

“1925'te Mihaylangrad'da başlattıkları ve fakat kolayca bastırılan bir isyan hareketinden sonra yer altına inmiş olan Küçük Bulgar Komünist Partisi, Sovyet ordusunun kanatları altında kendini topladı. 18 Mart 1948 tarihinde Sovyetler Birliği, Romanya, Çekoslovakya, Polonya ve Macaristan ile birer dostluk ve karşılıklı yardım anlaşması imzalandı. Bu gelişmeler sonucunda Bulgaristan Doğu Bloku'nun bir parçası haline geldi.”¹²

---

¹¹Ömer E., Lütem, a.g.e., s.25.

¹² Ömer E., Lütem, a.g.e., s.26.

Komünist Parti Genel Sekreterliği'ne Çervenkov gelmiş ve Stalin'in izinde bir iç ve dış politika izlemiştir. Komünist sistemin ülkede hızla yerleşmesi için sert uygulamalarda bulunmuştur. Türkiye'nin Batı Bloğu'nda yer alırken Bulgaristan'ın Doğu Bloğu'nda yer alması iki devlet arasındaki ilişkileri de olumsuz etkilemiştir. Çervenkov'un Amerika ile ilişkileri kesmesi aynı safta yer alan Türkiye'nin de bu durumdan etkilenmesine sebep olmuştur. Tabii sonuç olarak iki devlet arasındaki ilişkilerden Bulgaristan'da yaşayan soydaşlarımızda etkilenmiştir. 1950'li yıllarda Türkiye'ye zorla göç dayatılması yapılmış ve ekonomik anlamda göçü kaldıramayacak durumda olan Türkiye zor durumda kalmıştır. Aynı zamanda Çervenkov döneminde Bulgaristan Türkleri asimilasyon politikasını kısmi olarak yaşamaya başlamışlardır.

Parti Genel Sekreterliğine Çervenkov'dan sonra Todor Jivkov getirildi. Jivkov makama geldikten beş yıl sonra Çervenkov'u partiden tavsiye ederek başbakan olmuştur.

Jivkov için Stalinden daha fazla Stalindi demek yanlış olmaz. Hem ülkede komünizmin sağlanması için hem de Bulgaristan'da kalıcılığı sağlamak için Stalin'in politikalarından biran olsun ayrılmamış ve Doğu Bloğuna da sadık kalmıştır. Bunun neticesini de Sovyetlerden çok ucuza ham madde ve petrol, kömür, elektrik almış ve ülkesinin ekonomisini kalkındırmıştır.

Jivkov'un içinde komünizmin yanı sıra barınan aşırı milliyetçilik duygusu yatmaktadır. Bu doğrultuda adı "yeniden doğuş" ya da "ulusal direniş" olan tarihin gördüğü en büyük asimilasyon hareketlerini gerçekleştirir. Bu politikasını gerçekleştirirken kamuoyunu kandırmakla yetinmez ve aşırı şiddete varan yöntemler uygular.

Jivkov sırasıyla Çingeneleri, Pomakları ve Türkleri asimile etmeye kalkmıştır. Karşılaştığı isyanlar neticesinde Jivkov Bulgaristan Türklerinin 1950-1951 göçü, 1968 göçü ve 1989 göçü gibi trajik olayların yaşamasına neden olmuştur.

Jivkov iktidarının iki temel direğinden biri Sovyetlere sadakat ise, diğeri bir tür “nasyonal komünizm” uygulaması olmuştur. 1989’da ülkede yaşanan yolsuzluklar, uluslararası kamuoyunda sicil lekelenmesi ve Gorbaçov ile ters düşen politikaları nedeniyle iktidardan düşmüştür. 1989 yılında Berlin duvarının yıkılması 1990 yılında Sovyetler’in dağılması ile Bulgaristan’da da komünist dönem son bulmuş ve rejim değişikliği ile cumhuriyete geçilmiştir. Ancak kırk yıllık komünist rejim döneminden en çok zarar gören Bulgaristan Türkleri olmuştur.

2) 1989 GÖÇÜNE GİDEN SÜREÇTE DÖNÜM NOKTALARI: 1950-1951 GÖÇÜ VE 1968 (YAKIN AKRABA GÖÇÜ)

2.a) 1950- 1951 Göçü

İkinci Dünya Savaşı’nın bitmesi ve dünya’nın iki kutuplu hale bölünmesiyle Türkiye ve Bulgaristan farklı bloklarda yer alarak hem kendi gelecek çizgilerini hem de bünyelerindeki azınlıkların durumlarını belirlemiş oldular. “16 Eylül 1945 tarihinde Bulgaristan’ın Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmesi, savaş sonrası dönemde Bulgaristan’da hakim olan sosyalist rejimin habercisi olmuştur. İkinci Dünya Savaşı’nın hemen ardından başlayan “Soğuk Savaş Dönemi”nde, sosyalist rejimin kurulduğu Bulgaristan, Sovyetler Birliği’nin etkisi altına girerken, Türkiye 18 Şubat 1952’de NATO’ya üye olmuştur.”

Her iki devlet etkisinde kaldıkları bloklara göre iç siyasetini ve dış politikasını şekillendirmiştir. Bulgaristan’da komünist rejim iktidarda olurken dış siyasetini de Sovyetler Birliği’ne yani Stalin’in direktiflerine göre şekillendirmiştir. Türkiye 1950’li yıllara gelindiğinde çok partili hayata geçmiş ve yeni gelen iktidar ele aldığı ülkenin ekonomik, siyasi ve sosyal hayatını bir şekle getirme çabası içindeydi. Aynı zamanda müttefiki olduğu ABD’nin Kore’de yaptığı savaşa NATO’ya görebilmek uğruna asker göndermiştir. Kelimenin anlamıyla bu dönemde Batı yanlısı politikalar güdülmüştür. Yani başındaki Türkiye’nin Batı yanlısı politikalar gütmesi ve bölgedeki diğer devletlere de kötü emsal teşkil etmesi Sovyetleri rahatsız etmiştir. Bu

durumda Stalin Bulgaristan'a direktif vererek yeniden azınlık konusunu gündeme getirmesini ve Türkiye'yi oyalamasını istemiştir.

Türkiye için geride bıraktığı soydaşları her zaman önemli olmuş gerek iç politikada gerek dış siyasette azınlıkların yaşadığı acıları hatırlatmış ve destek çıkmıştır. Bu gerçeği hem Sovyetler hem de Bulgaristan çok iyi biliyorlardı. Bu sebeptendir ki 1948 sonundan başlayarak Bulgaristan'da yaşayan Türklere ciddi ayrılıkçı hareketler gösterilmiş ve asimile hareketlerine girişilmiştir.

“ Bulgaristan yönetimi, 1950'li yılların başlarında Türkler arasındaki milliyetçilik ve “dini fanatizm” ile mücadeleyi öncelikli konuları arasına dâhil etmiştir. Yeni yönetim Türk azınlığının ileri gelenlerini sebepsiz yere tutuklamış, Türk azınlık okullarını devletleştirmiş (1946'dan itibaren) ve 1949'da kooperatifleştirme bahanesi ile Türklerin toprakları ellerinden alınmaya başlanmıştır. Böylece Türkler hem mallarından, hem de dini ve bütün sosyal haklarından mahrum bırakılmıştır.”¹³

Türk öğrencilere, öğretmenlere ve memur kesime zorunlu olarak toplantılara katılmalarını söyleyen Bulgaristan onlara komünizm eğitimi vermeye çalışıyor. Gerçekleşen rejim değişikliğine tüm halkın uyum göstermesini istiyordu. Yapılan tüm bu zulümler yetmiyormuş gibi Bulgaristan'ın son hamlesi 250.000 Türkü zorunlu göçe tabi tutması olmuştur. Yapılan baskılardan kurtulmak isteyen Türkler bu zorunlu göç dayatmasına sığınarak 1950 yılında sınır kapısının önünde bir sel olmuşlardır. Ancak Türkiye'nin ekonomisi bu kadar yoğun bir nüfus dalgasının kaldırmayacaktır. Bulgaristan Hükümeti ile Türkiye Hükümeti arasında karşılıklı notlar dönemine geçilmiş ve Türkiye göç dalgasının üç hamlede yapılmasını istemiştir. Ancak Bulgaristan cevabi nota vererek Türkiye'nin göçmenleri tek bir hamlede almasını söylemiş ve diplomatik nezaketten uzak bir dil kullanmıştır.

Türkiye ile Bulgaristan'ın arasındaki sınır kapıları açıldığında Türkiye sadece Türkleri alabileceğini söylemesine rağmen kaçak bir şekilde vizesiz olarak Pomaklar ve Çingenler de sınırdan geçmiştir. Bu durum karşısında Türkiye sınır kapılarını

---

¹³ Ayşegül, İnginar Kemalöglu, a.g.e., s.35.

kapatmış ve iki yılı bulan göç hareketleri hem Türkiye'yi hem de göçmenleri sıkıntıya girmesine neden olmuştur.

“1950 yılının başında Türk-Bulgar sınırının birinci kapanış tarihi olan 6 Kasım 1950 tarihine kadar Bulgaristan'dan Türkiye'ye 30.778 göçmen gelmiştir ki bunların hepsi serbest göçmen vizesi ile girmişlerdir. Sınırın açılış tarihinden, yani 3 Aralık 1950'den 31 Aralık 1950 tarihine kadar da 21.143 göçmen gelmiştir. Bu suretle 1950 yılı içerisinde Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen göçmen sayısı 51.951 kişiyi bulmasına rağmen 26 aynı yıl içerisinde Bulgaristan'daki Türk Konsolosluklarınca Türkiye giriş vizesini alanların sayısı daha da fazladır(84.784)”¹⁴

“1950–51 yılında ilk büyük göç hareketi yaşanmıştır. 10 Ağustos 1950'de Bulgar Hükümetinin, Türkiye'den üç ay içerisinde 250.000 Bulgaristan Türkünü göçmen olarak kabul istemesiyle iki ülke arasındaki ilişkiler gerilmiş ve 1950–51 yıllarında 150.000 kişi Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiştir.”¹⁵

2.b) 1968 (Yakın Akraba) Göçü

1950- 1951 göçü gerçekleşmiş ve Jivkov'un dediği gibi 250.000 Türk değil sadece 150.000 Türk göç edebilmiştir. Bu duruma sadece Türkiye'ye yasadışı girmeye çalışan Pomaklar ve Çingenerler neden olmamış Bulgaristan'ın ülkeye göndermek istediği ajanlar ve Komünist yaşamda fikir ayrımına düşen Bulgarlar da etken olmuştur. Netice itibari ile hedeflenen göç sayısının yarısı ancak Türkiye'ye gidebilmiştir. Geride kalan 70.000 Bulgaristan Türklerinin ailelerinin yarısı Türkiye'de yarısı Bulgaristan'da kalmıştır. Bu durum karşısında Bulgaristan'da kalan Türkler aileleri ile birleşmek için konsolosluk kapısı aşındırmışlardır. Sadece akrabalarından ayrı kalan Türkler değil hız kesmeden devam eden asimilasyon hareketlerine dayanamayan Türklerde konsolosluk önünde uzun kuyruklar oluşturmuşlardır. 400.000 civarını bulan göç talebi Jivkov'u endişelendirmiştir. Bu kadar yüksek orandaki göç ülkeden ekonomik bozulmalara neden olacağı gibi tarlada

¹⁴Filiz, Çolak, “Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi(1950-1951)”, Tarih Okulu, İlkbahar-Yaz 2013, Sayı: XIV, s.122. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/144746>. (13.12.2018)

¹⁵Kader, Özlem, a.g.e., s.351. (20.12.2018)

çalışan Türklerin gitmesi tarım faaliyetlerini de durduracaktı. Bu sebeplerden dolayı Jivkov göçe izin vermemiştir. Ancak Türkiye’den yardım bekleyen soydaşlarımız her gün mektuplar yazarak alınmaları için gözyaşı dökmüşlerdir.

Duruma daha fazla kayıtsız kalamayan Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin konuyu meclise taşıdı ve Türkiye’nin Bulgaristan ile nota trafiği tekrar başlamış oldu. Uzun uğraşlar neticesinde Bulgaristan karşılıklı göçe izin vermiştir. “1966 yılındın yaz ayında Bulgaristan Dışişleri Bakanı İvan Başev’in Türkiye ziyareti sırasında konuyla ilgili bir gelişme yaşandı.

21 Ağustos 1966’da yayımlanan Türk-Bulgar ikili bildirisinde tarafların Türk asıllı Bulgaristan vatandaşlarının gönüllü olarak Türkiye’ye göçleri sorununu çözmek için çalışmalar başlatacaklarına dair satırlar yer aldı.

Bu bildiriden iki yıl sonra ise 22 Mart 1968’de Ankara’da Türkiye Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil ile Bulgaristan Dışişleri Bakanı İvan Başe, “Yakın Akrabaları 1952 Yılına Kadar Türkiye’ye Göç Etmış Olan Türk Asıllı Bulgar Vatandaşlarının Halk Cumhuriyeti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne Göç Etmeleri Hakkında Anlaşma”yı imzaladılar.”¹⁶ İmzalan antlaşma şu esasları içeriyordu: “Bu antlaşma hükümleri gereğince, 1952 yılına kadar Türkiye’ye göç etmiş olan Türk asıllı Bulgar vatandaşları ile ailevi ve akrabalık bağları aşağıda gösterilen Türk asıllı Bulgar vatandaşları Türkiye’ye göç edebileceklerdir.

- 1) Karı-koca,
- 2) Ana, baba, büyükanne, büyükbaba ve bunların anne ve babaları,
- 3) Çocuklar, torunlar ve bunların eş ve çocukları, 4) İş bu antlaşma yürürlüğe girinceye kadar evli olmayan kız ve erkek kardeşlerle ölü kız ve erkek kardeşlerin bekâr reşit ve gayri reşit çocukları.

Bu kategorilere dâhil kimselerin tamamının Türkiye’ye göçü Nisan-Kasım ayları arasında vuku bulacak, bunların pasaport ve vize için müracaat usulü ve sürelerinin teferruatı her iki memlekette bilahare ilan edilecektir. Göçmenler, ev ve zat

---

¹⁶Ayşegül, Kemaloğlu İnginar, a.g.e., s.42.

eşyalarıyla, ihracı yasak olmayan meslek ve sanat araç ve gereçlerini, herhangi bir ihrac vergisine tabi tutulmaksızın getirebileceklerdir. Göçmenler, göç etmeden önce gayrimenkulleriyle hayvanlarını serbestçe tasfiye edebileceklerdir. Gayrimenkul tasfiyesinin gerçekleşmesine, yetkili Bulgar makamları yardım edecektir.

Göçmenler, bahis konusu tasfiyeden mütevellit paralarla, Bulgaristan'dan ihracı ve Türkiye'ye ithali yasak olmayan malları satın alıp getirebileceklerdir. Bu antlaşmanın hükümleri sadece tespit edilen kategorilere dâhil şahıslara tatbik olunacaktır.”¹⁷

Göç antlaşması Bulgaristan Türklerinin istediği gibi kısa vadede gerçekleşmedi ve on sene boyunca sıkıntılı sürece katlandılar. Nihayetinde 130.000 kişi Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etti ve Türkiye'nin istediği rakamdan çok fazla göç yaşandı.

3) BÜYÜK GÖÇE (1989 GÖÇÜ) GİDEN YOLDA: ASİMİLASYON

“1956'dan 1989'a kadar, tamı tamına 33 yıl süren Jivkov iktidarı döneminde bir yandan azınlıkların hakları birer birer ellerinden alınmış, diğer yandan da “homojen sosyalist Bulgar ulusu” yaratmak amacıyla, önce Pomaklar ve Romanlar, sonra da ülkede yaşayan Tatarlar ile Türkler asimile edilmeye ve Bulgarlaştırmaya çalışılmıştır.”¹⁸

“Bulgaristan'da Slav ırkından olmayanları Bulgarlaştırma veya asimile etme girişimleri belki de 1878 yılında Bulgaristan Prensiği'nin kurulduğu yıllardan itibaren başlamış bir süreçtir. Bulgarcası “Vızroditelen Protses” olan Türkçeye “Yeniden doğuş” süreci” veya “Soya dönüş süreci” olarak çevrilen süreç Bulgaristan'da Slav ırkından olmayanları kendi konumunda kabul etmemenin, ya bizden olursun ya da terk edersin anlayışının bir ifadesi olarak kullanılmıştır.”¹⁹

---

¹⁷Gökçe, Dağlıoğlu, a.g.e., s.30.

¹⁸ Emin, Atasoy, “Bizden Olan Ötekiler Asimilsayon Kısacında Bulgaristan Türkleri”, MKM Yayıncılık, 2011, s.53

¹⁹ Gökçay, Dağlıoğlu, a.g.e, s.32

Jivkov, “yeniden doğuş” idealini gerçekleştirirken Bulgaristan’da yaşayan azınlıkları böl ve öyle yut taktiği ile asimile etmeye çalışmıştır. Azınlıkları bir pasta olarak düşünecek olursak en küçük dilim olan Romanlardan başlamış ve nüfus olarak en az orana sahip olan Romanları bir çırıpıda asimile etmiştir. Daha sonra pastanın ortanca dilimi olan Müslüman Pomakları asimile etme yoluna gitmiştir.

Bu duruma tepki Bulgaristan Türklerinden gelmiş ve Müslüman Pomakların yanında yer almışlardır. Pomakların Rodop Dağlarında vermiş oldukları özlerini koruma mücadelesi Jivkov yönetiminin sert tepkisi ile son bulmuştur. Bir avuç kalan Pomaklar asimile olarak kaderlerine razı olmak zorunda kalmışlardır. Ancak söz konusu asimile sırası pastanın en büyük dilimi olan Türklere geldiğinde Jivkov yönetiminin asimile etmesi sandığı kadar kolay olmamıştır. Türklerin büyük direnişi ile karşılaşan Bulgar yönetimi onları bastırmak için hiçbir hareketten kaçınmamıştır. Bulgaristan öncelikle Türklerin isimlerini değiştirme girişimlerinde bulunmuş daha sonra Türkçe konuşmayı yasaklamış, dini vecibeleri yerine getirmek de yasaklanınca Bulgaristan Türkleri toplu eylemler ve direniş gösterileri ile duruma karşı koymuşlardır. Bulgaristan yönetimi de karşılık olarak öncelikle tutuklanmalara sonra toplu kıyımlara, işkencelere, sürgünlere, toplama kamplarına başvurmuş ve neticede de tarihin en büyük kitlesel göçlerinden birinin yaşanmasına sebep olmuştur.

3.a) Zorla İsim Değiştirme

Jivov yönetimi “soya dönüş” adı altındaki politikasıyla Bulgaristan’da yaşayan azınlıkların aslında Bulgar kökenli olduğunu Osmanlı Devleti zamanında zorla Müslümanlaştırıldıklarını iddia etmiştir. Tüm bu iddiaları çerçevesinde Türklere zorla Bulgar isimler verilmeye kalkışmıştır. İsimleri ister Türkçe ister Osmanlıca olsun tüm Türklerin isimleri değiştirilmeye başlanmıştır. Jivkov yönetimi bu durum karşısında direnişle karşılaştığında ya tutuklamalarda bulunmuş ya da ağır işkenceler altında Türkleri sindirmeye çalışmıştır.

İsimleri zorla değiştirilen Türkler isimlerini bilmiyorlardı. Yaşlı nüfus Bulgarca isimlerini bilmemesi sebebiyle adlarını akrabalarına sorarak öğrenmişlerdir.

Bu durum karşısında çaresiz kalan Türkler seslerini kamuoyuna duyuramamışlardır. Türkiye'nin bu durumdan haber alması Bulgaristan'dan kaçmayı başaran soydaşların anlattıkları sayesinde olmuştur.

Türkiye'nin durumdan haberdar olmasıyla basında konu yer almış ve çeşitli uluslararası kongrelerde konu dile getirilmiştir. Bu durum karşısında Bulgaristan'da gelen tek açıklama ger hangi bir zorlamanın olmadığı Türklerin bunu isteği ile kabul ettiği ve bünyelerinde yer alan tüm halkların eşit derecede haklardan yararlandığı gibi kamuoyunu yanıltan savunmalar yapmıştır.

Sonuç olarak 1985 yılının sonunda isimi değiştirilmeyen Türk kalmamıştır ve Bulgaristan sadece isim değiştirmekle yetinmeyip asimile politikalarını arttıracaktır.

3.b) Türkçenin Yasaklanması

Kuşkusuz ki bir insanı köken olarak tanımlayan değerlerden biri de konuştuğu dildir. Bunun farkında olan Bulgaristan Türkleri özünden koparmak için Türkçe konuşulmasını yasaklama yoluna gitmiştir.

Kamuoyunda tepki görmemek içinse yasak çerçevesine Türkçenin konuşulma yasağı değil de yabancı dilde konuşmak ibaresi konulmuştur. Ancak bu durumda Bulgaristan hükümetinin hesap edemediği bir şey vardır. Ülke Avrupa'ya çok yakındır ve ülkede yabancı dil olarak Almanca ve İngilizce de konuşulmaktadır. Yaşanan karışıklıklar nedeniyle yasak "Türkçe değil, yüksek sesle Türkçe konuşulmak olara değiştirilmiştir." Kamusal alanda Türkçe konuşanlar öncelikle tutuklanmak yerine para cezası ödemişlerdir. "Yasağa karşı çıkanlar 5 Leva ile 50 Leva arasında para cezası verilmiştir."²⁰ Ceza yönteminden sonra tutuklanmalar başlamış ve sorgu esnasında birçok Türk ağır işkencelerden geçmiştir.

---

²⁰ Ayşegül, İnginar Kemalöđlu, a.g.e, s. 51

Okullarda ise müfredatta Osman Devleti düşmanlığı ve Türk soyuna karalama kampanyaları anlatılmaktaydı. Yeni yetişen nesile soylarını yanlış anlatarak onları tam anlamıyla Bulgar gibi yetiştirmek amacı benimsenmiştir.

Bununla yetinmeyen Bulgar idaresi Türkçe dergi, gazete ve kitapların basılmasını, satılmasını yasaklamıştır. El attığı diğer bir alan ise medya olmuş Türk radyo ve televizyon kanallarına önce kısıtlamalar getirilmiş daha sonra tamamen yasaklanmıştır. Bulgaristan Türklerinin dış dünya ile bağlantısı kesildiği gibi Türkiye’de kapalı yapısı olması sebebiyle soydaşlarından haber alamamıştır.

Bulgar Hükümeti, Eğitim ve iletişim alanından sonra mimari eserler ve yer isimlerinde de Türkçe, Osmanlıca olan yerleri Bulgarca ile değiştirmiştir. “Bulgaristan Devlet Konseyi 20 Mart 1987 tarihli Resmi Gazete’de yayımladığı kararla, bazı köylerin ve bir tren istasyonunun isimlerini değiştirmiştir. Adı değiştirilen köyler Yukarı Cuma ve Varna illerinin sınırlarındandır. Kararda, yer isimlerinin değiştirilmesinin Anayasaya hükümleri gereğince yapıldığı belirtilmiştir. Bulgaristan Devlet Konseyi’nin kararıyla, Yukarı Cuma ilindeki Haydareova köyünün adı “Izrev”, Kadınlar köyünün adı “Susitsa” , Yeni Hocalar köyünün adı “Oresnik”, Varna il sınırlarının içerisinde yer alan Sultanlar köyünün adı da “Tsarvetsi” olarak değiştirilmiştir.”²¹

3.c) Dini Alanda Getirilen Yasaklar

Bulgar yönetimi, Türklerin asimile olması için aşılması gereken en büyük etkenlerden biri olarak “İslamiyet”i görmüştür. Bu nedenle camileri ya müzeye ya hükümet depolarına ya da ahırlara çevirmiştir. Toplu alanda namaz kılmayı (Cuma namazı) yasaklamış ve İslamiyet’in önemli unsurlarından biri olan sünnette yasaklanmıştır.

Bulgar öğretmenlerce her sabah Türk çocukları kontrol edilmiş ve sünnet olanların aileleri tutuklanmıştır. Türk aileler çocuklarını ya gece yarısı ormana götürerek ya da evlerinin altındaki depolarda gizlice sünnet etmişlerdir.

---

²¹ Ayşegül, İnginar Kemalöglu, a.g.e, s. 56

Bulgar yönetimi sadece ibadetlerle yetinmemiş cenazelerini de Hıristiyanlığa göre defnedilmesini istemiştir. Mezar taşlarındaki hilal ve ayetler sildirilmiş ortada İslam-Türk ibaresi olan her şey kaldırılmıştır. Kuranlar toplatılmış ve okuması yasaklanmıştır. Sosyalist bir rejimle yönetilen Bulgaristan'ın İslam düşmanlığının altındaki sebep kuşkusuz sosyalizm değil, Ortodoks Bulgar olmalarındandır.

3.ç) Direniş

Bulgaristan Türkleri yaşamış oldukları ağır asimilasyon politikası karşısında ve görmüş oldukları tutuklanmalar, işkenceler, sürgünler ve Belene Toplama Kampı'ndaki yaşamış oldukları acılar neticesinde kitlesel gösterilerde bulunmuşlardır. Kırcaali bölgesi bildirimler dağıtarak durumlarını haykırmak için kitlesel gösteriler düzenlemişlerdir. Bu kitlesel gösterilerin birinde 17 aylık Türkan bebek başına isabet eden kurşunla yaşamını yitirmiştir. Bunun gibi bir takım olayların birikmesi neticesinde Kırcaali'de 11.000 kişinin toplandığı kitlesel eylemler yaşanmıştır. Karşılığında işkence görmüş sürülmüş ve kamplara kapatılsa da seslerini kamuoyuna duyurmayı başarmışlardır. Yaşanan olaylar neticesinde Bulgaristan Türkleri dernekler ve partiler kurmayı başarmışlardır. Ancak yapılan eziyete ve zulme daha fazla dayanamayarak hiçbir mal mülk alamadan üzerindeki eşyalarla ve aç bir şekilde 1989 yılında göç yolunu tutmuşlardır. Çığ gibi bir göç talebi üzerine Türkiye soydaşlarını yalnız bırakmamış ve 345.000 Bulgaristan Türkü Türkiye'ye göç etmiştir.

4) SONUÇ

Bulgaristan Türklerinin acı dolu yaşam öyküsü Bulgaristan'ın Osmanlı Devleti'nden ayrılıp bağımsız olmasıyla başlamış günümüzde de devam etmektedir. Yüzyıllar boyunca hem Türk-İslam varlıklarını Bulgaristan'da kabul ettirmeye çalışmışlardır.

Asimilasyon politikaları nedeniyle öz benliklerinden uzaklaştırılmaya çalışılmış gösterdikleri direniş akabinde de şiddete, öldürülmeye ya da sürgünlere maruz kalmışlardır. Bulgaristan'ın komünist rejimle yönetilmesi ve Soğuk Savaş'ta Sovyet Bloğunda yer alması Türkiye'nin ise Batı Bloğunda yer alması kuşkusuz ki Bulgaristan Türklerinin kaderlerinde etkili olmuştur.

Bulgaristan Türkiye'nin dış politika hamlelerinin öfkesini Bulgaristan Türklerinden çıkarmıştır. Bunda en büyük faktör arkasında SSCB'nin olmasıdır. Ancak her ne olursa olsun Türkiye soydaşlarına sırtını çevirmemiş her göç dalgasında kapılarını açmış ve soydaşlarımızın haklarını ve sesinin uluslararası platformlarda duyurmuştur. Özellikle 1989 Göçü'nde iktidarda olan Turgut Özal soydaşlarımızı tabiri caizse "evlerine çağırmıştır". Sadece siyasal kanat değil basın ve halkta soydaşları bağrına basmıştır. Gerek sokaklarda protestolar yaparak gerek evlerini açarak gerekse de camilerde topladıkları maddi yardımlarla dini, milli ve kültürel bağları olan kardeşlerine sahip çıkmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar;

- 1) Atasoy, Emin, *Bizden Olan Ötekiler; Asimilasyon Kıskaçında Bulgaristan Türkleri*, İbrahim Atalay, Kenan Mortan, Metin Ayıışığı, MKM Yayıncılık, Bursa, 2011.
- 2) Kazaski, Vasil Lilov, *Ölüm Kampı Belene*, Osman Ertürk, Sisav Yayınları, 1984.
- 3) Kemaloğlu, Ayşegül İnginar, *Bulgaristan'dan Türk Göçü(1985-1989)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2012.
- 4) Lütem, E. Ömer, *Türk-Bulgar İlişkileri 1983-1989*, Cilt: I, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2000.

İnternet Tabanlı Kaynaklar;

- 1) Çolak, Filiz, "Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi(1950-1951)", Tarih Okulu, İlkbahar-Yaz 2013, Sayı XIV.
- 2) Çöl, Sebehattin, "1989 Bulgaristan'dan Türk Göçü", İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, 2016-2017 Güz Dönemi Bitirme Tezi, İstanbul 2017.
- 3) Hacısalihoğlu, Ersoy, Neriman, "Bulgaristan 1984-1989 Azınlık Politikası ve Türkiye'ye Zorunlu Göç" Neriman Ersoy Hacısalihoğlu, Mehmet Hacısalihoğlu, Yıldız Teknik Üniversitesi, Balkan ve Karadeniz Araştırmaları Merkezi, Balkanlar Medeniyet Merkezi, İstanbul, 2012.
- 4) Özlem, Kader, "Bulgaristan Türklerinin Tarihsel Süreç İçerisinde Dönüşümü, AB Üyelik Süreci ve Türk Azınlığa Etkileri", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Bursa, 2008.

Tezler;

- 1) Dağlıoğlu, Gökçay, “Turgut Özal Döneminde Türkiye’nin Bulgaristan Türkleri Politikası: Konstrüktivist Bir İnceleme”, Turgut Özal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Bitirme Tezi, 2014.
- 2) Gürsoy, Zehra, “Türkiye-Bulgaristan İlişkilerinde 1989 Krizi: Kriz Yönetimi Açısından Bir İnceleme”, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Bitirme Tezi, 2013.